

CAPUT DECIMUM NONUM

SYNOPSIS CAPITIS

Jeremias füssu Dei conterit lagunculam fictilem in valle Topheth, ut significet sic conterenda esse Iudeos Chaldeis, ac in Topheli (quam innocentium sanguine polluerunt, mactando eos idolo Moloch) caterinatis esse sepeliantos; et quod pro occisorum multitudine, quicunque altius locus ad sepulturam erit angustus. Haec historia et propheta configit vel sub Joakin, ut vult a Castro: vel sub Sedenia, ut vult Abulensis, nem trum enim certo definiri potest (1).

1. Haec dicit Dominus : Vade, et accipe lagunculam figuli testeam a senioribus populi, et a senioribus sacerdotum : 2. et egredere ad vallem filii Ennom, quæ est juxta introitum portæ fictilis : et predicabis ibi verba, que ego loquar ad te. 3. Et dices : Audite verbum Domini, reges Juda, et habitatores Jerusalem : hec dicit Dominus exercituum Deus Israæ. Ecce ego inducam afflictionem super locum istum, ita ut omnis qui audierit illam, timiantur aries ejus : 4. eo quod dereliquerint me, et alienum fecerint locum istum : et libaverunt in eo diis alienis, quos nescierunt ipsi, et patres eorum, et reges Juda : et repleverunt locum istum sanguine innocentium. 5. Et ædificaverunt excelsa Baalim, ad comburendos filios suis igni in holocaustum Baalim : quæ non præcepit, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum, 6. Propterea ecce dies venient, dicit Dominus : et non vocabitur amplius locus iste, Topheth, et Vallis filii Ennom, sed Vallis occisionis. 7. Et dissipabo consilium Juda et Jerusalem in loco isto : et subvertam eos gladio in conspectu inimicorum suorum, et in manu querentium animas eorum : et dabo cadavera eorum, escam volatilibus cœli, et bestiis terra. 8. Et ponam civitatem hanc in stuporem, et in sibilum : omnis qui præterierit per eam, obstupescet, et sibilabit super universa plaga ejus. 9. Et cibabo eos carnis filiorum suorum, et carnis filiarum suarum : et uniusquisque carnem amici sui comedet in obsidione, et in angustia, in qua concludent eos inimici eorum, et qui querent animas eorum. 10. Et conteres lagunculam in oculis virorum, qui ibunt tecum. 11. Et dices ad eos : Haec dicit Dominus exercituum : Sic conteram populum istum, et civitatem istam, siue conteritur vas figuratum quod non potest ultra instaurari : et in Topheth sepelientur, eo quod non sit altus locus ad sepeliendum. 12. Sic faciam loco huic, ait Dominus, et habitatoribus ejus : et ponam civitatem istam siue Topheth. 13. Et erunt domus Jerusalem, et domus regum Juda, siue locus Topheth, immunda, omnes domus, ut quarum domatibus sacrificaverunt omni militia cœli, et libaverunt libammina diis alienis. 14. Venit autem Jeremias de Topheth, quo miseraf eum Dominus ad prophetandum, et stetit in atrio domus Domini, et dixit ad omnem populum 15. Haec dicit Dominus exercituum Deus Israæ : Ecce ego inducam super civitatem hanc, et

(1) In isto secundo sermone qui cap. xix et xx, absolvitur, Jeremias divino iussu et duplice actione symbolica et sermone toti Judæe sumptuam eversionem prænuntiat, que comminatio ei carceris et injuriarum causa fuit.

PRIMO igitur, dat Deus Prophete, *primo*, mandatum, assumpta lugnacula, egrediendi in vallem Ennon, *1, 3*; *secundo*, instructionem de predicandis urbi et populo malis internecinis, in idolatria commisso posnam, *3-9*; *tertio*, negotium confingendis lugnaculum, et addendi tristem hujus typi explicationem, *10-13*.

SECUNDO, narrat Propheta executionem mandati a se factam, progresso ad atrium templi, ibidemque vaticinat impendentes obstinationi pogas. **14. 15.**

Hanc concionem habitam fuisse postquam de vita
dissessum Jostas, haud dubitamus non sicut mente videtur
timurum quod Basili in villa titulorum Henonum offerentabat
cap. xix. 4, 8. Neque regnante illo pro rege assuta esset
Phassor haec insularis Propheta, ut cap. xx. 1 seqq. legitimis
impudente reipublica ruina a Cladeis metuenda, que
duobus hisce, cap. xix. 12, inde patet quod vates, cap.
4, 5, 6, et Phassor, suisque, et ceteris Iudeis omnibus
ministrari, ipsos Babylonis captivos abducere iuri. Quia
cum isti sint, haec concil postremis Joakimi regnanti
annis, aut Sedeclia initio assignanda fuerit. Cum sententia
ta a Cornelio indicata est a Rosemuller et Eichorn
probata cum Aliothi astupilarum.

super omnes urbes ejus, universa mala quæ locutus sum adversum eam : quoniam induraverunt cervicem suam, ut non audirent sermones meos.

4. ACCIPE LAGUNCULAM A SENIORIBUS POPULI, — ut
plani vestri Noster. Alii supplet, dum aliquos de-
cunt. Ha Chaldaens, S. Hieronymus, Pagninus, Va-
tablus, Theodoretus, Rabanus; unde ipsi sic haec
distinguiunt: **Uta et accipe, vel, ut Vatablus, co-**
me, scilicet a figura lagunculam figuram testame-
nt et (et enim habent Hebreas) a senioribus po-
puli aliquos, supple accipe, vel evoca, quo-
dicas tecum, quasi novi quid et miri prophetic
patraturus, ut sint testes tui facti et spectatores
quam ad auditores: hos enim testes adfuisse pa-
ter vers. 10 (1).

2. ET EGREDERE AD VALLEM FILI ENOM. — Pro vallen Septuaginta vertunt, πλαστη, q. d. multitudinem cadaverum virorum. Sic in basilica S. Petri hic Rome in crypta quadam vicina crypta S. Petri, et inscriptio legitur *Polyandria*, quod in ea sepulta sint multa corpora fidelium qui licet non sint canonizati, pie tamet defuncti sunt in spe beatae resurrectionis. Talia polyandria sunt ossaria in cemeteriis, quae sunt congeriea craniorum et ossium christianorum. Dixit illo tempore eo Jeremias, ut considerantes in hac valle suorum sepulcherum, iuxta vaticinum cap. vii, 32; quod corpus eorum scilicet brevi conferendum esset et effundendum quasi sterens in Topheth, et animos in gehennam, per Chaldeos, id est per demones resuscitant, atque heum verum colerent et inferirent. Videbat enim Iudeos durus et pervercitus verbi non moveri; itaque realis eis dicit concionem, scilicet vivam representationem, in inspectione sua mortis et sepulcri. Item facit concionator, ut via hypopyosi hominibus objectat et representet mortem, iudicium, infernatum alternatum: quia licet haec in se terribilia sint.

(1) Vox **בְּכָרֶב**, est quasi dicta *bombyx* grecæ *βακτέριον*, peculi genus (vid. Casaubonum in *Attheorum*, lib. VI, cap. xviii), factum a sono quecumque liquor edit dum fundit, quod genus est ex aliis quoque usus opusculis usus *βακτέριον* respondet videtur, ut tradit Alexander Aphrodisius, *Princ.* 1, 94, 1. *τεττάρης*, ista legena eis testimoniis, inquit doctor, inter Hebreos, cuius explicatio refert Vaahab, *βακτέριον*, cuius est angustum: sic appellatum, quia libente vel propinante, aut fundente homini facit *βακτέριον*, ut in euphorbarum vas videremus quod Gallicæ vocatur.

mus faciem, vel phis stricti orifici.
A senioribus populi, etc., scilicet רְאֵלָהוּ דִּי
Secum, sive רְאֵלָהוּ דִּי same term. J. D. Michaelis, just
explanatur precivio ad suscipendum de textus editio
integritate, hand Hugo abest, quia statim, liberatorius
incuria nomini coivissem, v. g. בְּרַכְתָּךְ. Et rere
omnino ad sensum requirunt istud verbum, neque vero
ad litteras expressum, sed cognitio additum. Unde
habet Alexander καὶ οὐδὲν τὸν προστίθεντον τὸ καθόλον
αισιαστι, veluti infra cap. XII, xii, 10, utrumque
frivo ad reddendum hebreum בְּרַכְתָּךְ. (Rossmüller)

homines tamen vulgo non movent, nisi ad vivis
eis represententur et inculcentur.

Quæ (valis) est iuxta introitum portæ fictilium
— Quia iuxta hanc portam habitabant signi, illi
Iugo de Lyranus, vel quia per eam evehantur
fragmenta vasorum fictiliorum et sercora. Ita R. S.
Iulianus. Unde Chaldeanus verit, portam *serquinam*
quæ Australis erat, ut patet II Esdr. xii, 31, idque
asserit Bochartus. Quare non recte Vatabulus
Isidorus, Hebraeum *תְּמִימָה charsi*, id est *fictilia*
vertunt sol (hic enim *cheres* dicunt), q. d. Ad portam
salem, id est Orientalem. Erat enim haec
porta Australis, non Orientalis. Porta nefastæ,
Plutarchus, lib. *De Curiestate*, sunt per quas e
cunt reos ad supplicium, et sordes. Talis crathe
qua edebant filii mactandos in Topeth.

Sic symbolicæ, sensus sunt porta; quia super portas cupiditatis et peccati.

4. EO QOD, ETC., ALIENUM FECERINT (id est profanaverint) LOCUM ISTUM, — consecrando illum idolis, ut dixit de Topheth, q. d. *Eo quod peregrinam diligit in istum locum inverxerit, patriam et avitam relinquenter.* Vox enim *aliens*, et *alienatio*, in Scriptura significat peregrinam religionem et cultum. Hinc vocantur di alieni, id est di alterius religionis, et peregrinarum ceremoniarum, non patrum, nec familiarium populo. Hinc et II Paral. xiv, 2, dicitur in Hebreo, *abstulerunt altaria alienationis; quod Septuaginta vertunt, resoluimus altaria alienorum; Noster, subvertit altaria peregrini cultus.* Hinc denique gentes vocantur *aliennigena*; qui alienos, id est peregrinos deos collunt.

DIS, QUOS NESCIERUNT IPSI, ET PATRES EORUM, — scilicet quandiu probi fuerunt et pi. Ita SA. Hieronimus, vel ut Vatibus, q. d. Dii quorum vires et opes nunquam senserunt, Deuter. xxxii, 3s, quo proinde ipsi olim, aquae ac patres eorum non agnoverunt, sed quasi alienos, vanos et mendaces respergunt.

REFLEVERUNT, etc., SANGUINE INNOCENTUM, — scilicet Prophetarum, et parvolorum, quos Moloch cremabant. Ita S. Hieronymus, Rabanus, S. Thomas.

6. NON VOCABITUR AMPLIUS LOCUS ISTE, TOPHETH, etc.
SED VALLIS OCCISIONIS, — quia ibi Judæi a Chal-
deis occidentur, uti dixit cap. vii, 32. Alludit huius
Topheth ad radicem 72 iuxta id est pulchra-

Topheth ad radicem ^{IB} rapha, id est pulcher, amoenus fuit, q. d. Haec vallis non vocabatur, uti ante, Topheth, id est amena; vel etiam toph, id est tympani et chorearum; sed « Vallis occisionis, » tum quia ibi multi occidentur; tum « oo-

cionis, id est occisorum, sive cadaverum plurimorum, quae eo quasi ad communem Iudeorum sepulchre locum immuera afferentur. Commune enim Iudeorum sepulcherum erat in valle Cedron, in ea parte que Gehenna sen Topheth appellatur, ut patet IV Reg. xxii, 6. Indeque haec valle dicta est cadaverum, cineris, calvaria, et regio mortis, ut patet Jerem. xxxi, 40. Iudei enim se naturaliter fecisse cadaverum, et ne legaliter eorum contactu contaminarentur, ea efferebant in sepulchro extra urbem positu, ut dixi Levit. xix. Eadem de causa etiam nonnullae urbes sepulchra extra urbem constituerunt, ut Nirimbergae et in aliis pluribus Germaniae uribus ipse conceperit.

DISSIPABO CONSILIUM IUDA ET JERUSALEM IN LOCO ISTO, — quod inierunt de rebellando Nabuchodonosore coram suo deo Moloch, parvulos plures ei concernerat, ut S. Thomas.

Secundo et melius, Ilugo, q. d. «In loco isto, id est in Topheth, ubi peccaverunt Iudei, copiosam eorum stragam faciunt per Nabuchodonosorem, qua strage et terrore dissipabo omnia Iudeorum consilia, ut nesciant quo se vertant, quod consilium capiant, ut so contra eum tuentur: putabunt enim se eo loco auxiliu a sui idolatris, et eoden loco occidentur. Pro dissipabo hebrei est בְּבָבָא, id est evacuabo, ubi est elegans paronomasia inter בְּבָבָא, id est evanescere, et בְּבָבָא, id est lagunam, hujus evacuationis et dissipationis symbolum et indicem, vers. 1, quasi dicat: Dissipabo et evanescabo eos, sicut dissipavi et evanescavi lagunam, confringendo eam.

8. SUPER UNIVERSA (1). — Hebrei, super omnibus plagiis ejus, id est videns tot ejus plágas et clades.

9. CIBARIO EOS CARNIVUS FILIORUM: — Id factum esse Hierosolymae, in obsidione Chaldeorum, hinc patet, idque et minatus est Moses, Deuter. xxviii, 53. Plenius, autem S. Hieronymus et Rabanus, hoc accedit Iudei post Christum obcessis a Tito et Vespasiano, ut patet ex Josephhe et Hegesipphe: illius enim exidiū Romani hoc Chaldaicum fuit typus.

UNUSQUISQUE CARNEM AMICI SUI COMEDET. — Hinc

(1) Quod Jeremias aldit in hoc loco, ut igitur haec in valle, quam monstrat digitu, evanescari consistunt. Hierosolymitanorum dica, J. D. Michaelis recte observat hoc vele, nihil profuturas esse in futura urbis obsidione artes bellicas et munimenta ad hostes hac valle, in qua sola fons est et piscina, arbores, & Multum videtur stragis in valle Hinnom editum fuisse, quod cum ex illa 2000 arc obstatu moliri hosti possit, nec erupcionis sit commodior, hoc modo contigisse existimem: ruminant illa in valle fontes, quibus hostem prohibere, penitus cogere illum, ut re infecta discedat, quia circa Hierosolymam magna est aquae penuria. Nos fontes numeris ab eius chrysice, prope illis duis in valle Hinnom pugnare Hierosolymitanos existimem, unde accedit ut hic campus casus sterneretur. (Rosenmuller.)

patet non unius, sed plurium, hoc fuisse facinus; frigidum enim est quod Chaldeus verit: unusquisque substantiam proximi sui diripet in obsidione. Est hyperbole: Unusquisque, id est multi.

11. SIC CONTRAM POPULUM, SICUT CONTRITERIT VAS

FIGULI, QUOD NON POTEST ULTRA INSTAURARI. — Licet cain post septuaginta annos captivitatis Iudei instauraret suam gentem, tamen hoc fuit quasi aliud et novum seculum, alia et nova generalio.

Secondo et melius, «sic contra te», id est, sic vindictam excidit, quam eis minatus sum, plene explebo, ut in presenti prorsus conterantur, ne per se instaurari possint; sed a me solo post septuaginta annos, quasi aliis seculo, in aliam rem publicam instaurandi sint. Humana ergo potentia instaurari non potuerunt Iudei, sed divina. Si Christus ait, quod impossibile est apud homines, possibile esse apud Deum, Matth. xix, 26. Ila Maldonatus et a Castro.

Plenus et verius hoc fuit in excidio Iudeorum per Titum. Ita S. Hieronymus quietus subdit: «Quamquam sibi Iudei auream atque gemmam Jerusalalem restituentem putant; rursusque victimas, et sacrificia, et conjugia sanctorum, et regnum in terris Domini Salvatoris. Que licet non sequamus, tamen damnare non possumus: quia nulli Ecclesiasticorum virorum et Martyrum ita dixerunt: et unusquisque in suo sensu abundet, et Domini cuncta iudicio reserventur.» Verum haec jam est explorata et damnata heresis Chiliasmorum sive Milleniariorum, quorum auctor fuit Papias, assecurat Ireneus, Tertullianus, Victorinus, Lactantius. Qua de re dixi Apocal. xx, 6. Inde enim errandi occasione accepit Papias et Chilias.

Simili phrasi hostes Dei tanquam vas figuli confingendos, praedixit Psalter, Psal. ii, 9, et Isaías, cap. xxx, 14.

12. PONAM CIVITATEM ISTAM SICUT TOPHETH, — cte. Vers. 13. mabo eam per Chaldeos, sicut ipsi suis infantis in Topheth concremarunt idolo Moloch. Secundo, profanabo eam instar Topheth, ut sit carnificina surtorum civium: unde sequitur:

13. ERUNT OMNES DOMUS IMMUNDAE SICUT TOPHETH. Vers. 14. — Quia in domibus suis coluerunt idola, sicut in Topheth, ait S. Hieronymus, et quia in domibus multi erant occidendi, et domus contaminanda cadaveribus, sicut et Topheth.

In QUARUM DOMATIBUS, — id est tecitis. Ita Septuaginta, Hebreus, Chaldeus; tecita enim in Iudea crux plana, longa, magis quam sint in Italia, leviter tantum declivia, ut pluvia deflueret: itaque in tecitis ambulabant, comedant, etc. Imo etiam in Syria domus non habent tecita, nec tegulas, nec imbrices; sed solaria tantum, sive pavimenta, quae sunt vice tectorum, in quibus liberis ambulant, comedunt et dormiunt in estate: idque eo commodius faciunt, quod ibi totos quinque aut sex menses nunquam pluunt; sed sudum sit clement: a lateribus est septum exiguum, ne quis facile labatur et decidat. Haec omnia mihi

Romanus affirmavit R. P. Joannes Antonius Maretus, qui misso Summi Pontificis Iudeam et Mesopotamiam ante tres annos peragravit. In tecla ergo solebant condescendere, ut inde viderent stellas, easque adorarent, ut patet Sophonias 1, 4: «Disperdam, etc., eos, qui adorant super teeta militiam coll. »

14. STETIT IN ATRIO. — Idem quod paucis dixerat Jeremias in Topheth, nunc aliis omnibus, qui noluerant venire in Topheth, dicit in atrio templi. Ita S. Hieronymus, Rabanus, S. Thomas.

15. QUONIAM INDUARERUNT CERVICEM SUAM, UT NON AUDIRENT SERMONES DEOS. — Dicit a cervicem, «cum

CAPUT VIGESIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jeremias a principe sacerdotum ob excidium, cap. praeced. Hierosolymae comminatum, conjectus in carcere ministerat et conformat ei, eisque amicos et omnibus Iudeis, illud ipsum excidium. Secundo, dolet valde se ob tristes hasce prophetias tam esse exosum Iudeis: unde, vers. 7, queritur se a Deo seductum: sed mox, vers. 11, resumit spem et animos: as tandem, vers. 14, maledicit diei nativitatem suam (1).

1. Et audivit Phassur filius Emmer sacerdos, qui constitutus erat princeps in domo Domini, Jeremiam prophetantem sermones istos. 2. Et percussit Phassur Jeremiam prophetam, et misit eum in nervum, quod erat in porta Benjamin superiori, in domo Domini. 3. Cumque illuxisset in crastinum, eduxit Phassur Jeremiam de nervo, et dixit ad eum Jeremias: Non Phassur vocavit Dominus nomen tuum, sed pavorem undique. 4. Quia haec dicit Dominus: Ecce ego dabo te in pavorem, te et omnes amicos tuos: et corruent gladio inimicorum suorum, et oculi tui videbunt: et omnem Judam dabo in manum regis Babylonis: et traducet eos in Babylonem, et percutiet eos gladio. 5. Et dabo universam substantiam civitatis hujus, et omnem laborem ejus, omneque pretium, et cunctos thesauros regum Iuda dabo in manu inimicorum eorum; et diripient eos, et tollent, et ducent in Babylonem. 6. Tu autem, Phassur, et omnes habitatores domus tuae, ibitis in captivitatem, et in Babylonem venies, et ibi morieris, ibique sepelieris tu, et omnes amici tui, quibus prophetat mendacium. 7. Se-

(1) Nam, audita comminatione summae eversionis de qua Jeremias in cap. praeced., Phassur prophetam in carcere tradit, 1-3; et postridie injuria facta ipse Jeremias, nomine Dei sententiam de sua et sororum ignominios captivitate denuntiat, 3-6.

SECONDO, Prophetia conversus ad Deum solvit, primo, in querelas de munieris non difundit, et auditorum repugnat, 7-10; secundo, in contestationem fiduciae de Dei auxilio, et certitudinis de vindicta contra adversarios, 11, 12; tertio, in laudem Dei, ob spem liberationis per eum obtinendam, 13; quarto, in exaggerato affectu tristitiae de calamitatibus perferendis conceperat, qua veluti extra se raptus exsecratur et diem qua natus est, et illum, qui patri sui se natum esse annulavil, optans, ut nunquam lucem aspergit.

Non defuerit, inquit Rosenmuller, qui hos quinque versus, tamque forentes ab alacri illa et pia fiducia, quam spirantes tres, qui proxime procedunt, cum is excommunicare conarentur. Sunt, qui putant vatem describere statum infelitem, et quo sit crepus, adeo afflictum,

time, Domine, et seductus sum : fortior me fuisti, et invaliisti, factus sum in derisum die, omnes subsannant me. 8. Quia jam olim loquor, vociferans iniuriam, et vastitatem clamito : et factus est mihi sermo Domini in opprobrium, et in derisum tota die. 9. Et xi : Non recordabor ejus, neque loquar ultra in nomine illius : et factus est in corde meo quasi ignis exstans, claususque in ossibus meis : et defeci, ferre non sustinens. 10. Audiri enim contumelias multorum, et terrorem in circuitu : Persequimini, et persequamur eum : ab omnibus viris, qui erant pacifici mei, et custodientes latum meum : si quo modo decipiantur, et prevaleamus adversus eum, et consequamur ultionem ex eo. 11. Dominus autem mecum est quasi bellator fortis : idecirco qui persequuntur me, cadent, et infirmi erunt : confundentur vehementer, quia non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod nunquam debetur. 12. Et tu, Domine exercitum, probator justi, qui vides renes et cor : videam, queso, ultionem tuam ex eis : tibi enim revelavi causam meam. 13. Cantate Domino, laudate Dominum : quia liberavit animam pauperis de manu malorum. 14. Maledictus dies, in qua natus sum : dies, in qua peperit me mater mea, non sit benedicta. 15. Maledictus vir, qui annuntiavit patri meo, dicens : Natus est tibi puer masculus; et quasi gaudio laetificavit eum. 16. Sit homo ille ut sunt civitates, quas subvertit Dominus, et non premit eum : audiat clamorem mane, et ululatum in tempore meridianum : 17. qui non me interfecit a vulva, ut fieret mihi mater mea sepulcrum, et vulva ejus conceptus aeternus. 18. Quare de vulva egressus sum, ut viderem laborem et dolorem, et consumerentur in confusione dies mei?

4. PHASSER, etc., PRINCEPS IN DOMINA DOMINI. — Phassur hic non fuit pontifex, ut vult S. Hieronymus, quia his temporibus Heliacus, Azarias, Saraias et Josedech ordines generationes successorum sibi in pontificatu, ut patet I Esdr. viii, 1, et ex Josepho, et ex I Paral. ix, 13, ubi aliphs Phassur et Enmer desribuntur, estque a serie et stirpe pontificum diversa : sed fuit unus et templi praefectus; varis enim munitis et officiis templi, uti oblationibus, victimis, cantoribus, sardis testis, etc., variis erant praefecti, iisque vocabantur principes. Alter Maldonatus : Erat, inquit, princeps, id est secundus a pontifice.

2. ET MISIT EUM IN NERVUM, — id est, ut ex Sy-

Grotium verisimile visum. Sed verissime monet Schurrecus, hanc quidquid amplius inesse hunc carmine, quam quod alio loco, supra cap. xv, 10, certissime ex suo, eoque intimo sensu Jeremias pronuntiavit. *Vt misit mater, quod me enixa es.* A Nec 2, addit, et inter utramque locum quidquid interest; nisi quod idem angor animi modo paciores voces sonnit, forte fastidiosus magis quam contumenter, modo minus temperanter se effundit, et nonnulli indiget querimonias. Quod autem in dieum suum natalem, quod in hominem adeo, qui parent filium in lucem editum gratulatorius esset, utrumque omnino immerente, acerbis invictuher Jeremias, sane non est in ipso magis culpandum, quam in Davide quisquam intelligent illud culparerit, quod II Reg. 21, montes Gelboe excravat sit Propheta, quod in ipsis esset Saulus cum Jonathan, Talia, ut verbis utamur Lowithi (*De sacra Hebraeorum poesi*, pag. 270, edit. Lips.), si ad recte rationis normam exigas, quid absurdus? Si naturam et affectum motus species, quid verius, quid expressius, quid pulchrius? Non causa pro causa in Dialectica flagitium, in Poetica interdum virtus est; quia nimis illuc ratio, hic affectus dominatur.

seris septus, in nervo ac ferro fuit; sed posito in vinculis corpore, solitus ac liber spiritus manabit. Jacut inter penas ponis suis fortior, inclusus includens major, jacens stantibus celsior, vincientibus fortior vincitus, sublimior judicantibus judicatus; et quamvis ligati nervo pedes essent, calcatus serpens, et oblitus et victus est. Lucent in corpore gloriose clara vulnerum signa. »

Arabicus pro *nervua* vertit, *orden vel circulum*; significat ergo fuisse rotundum. Septuaginta et Theodotion vertunt, *κατάπλιξ*, id est abruptum locum, puta fossam profundam, ut in vincis demitti solent. Unde R. David vertit, *in carcere*; Syria interpretatur *ambitum*, sive locum pro inclinando reis vel iniunctis circumquaque munitum.

Quod *nervum*, vel *nervi instrumentum*: *et enim nervum usurpat interpres in neuro genere* ERAIT IN PORTA. — Nota : Hac porta proprio non erat templi, ut aliqui putant, sed urbis, puta antiquorum moenium in Sion, quibus contiguum erat templum; ac proinde hac porta quoque dicebatur templi, quia vicina era templo, et per eam tantum ibatur ad templum. Dicitur Benjamin, quia per eam ibatur in tribum Benjamin. Dicitur Superior, quia et superius erat urbis, et loco catensis tere omnibus Hierosolymae portis eminabat. Erait et alia porta Benjamin inferior, de qua cap. xxxvii, vers. 10 et 11, sita in novis moenibus versus montem Moria, uti ex Bocharo, Adrichomio et aliis docet Vilalpando, lib. III *De Templo*, cap. xxiv, quem vide. Juxta hanc portam erat career, in quem coniebantur falsi prophete, item templi ministri, cum delictum aliquod commisissent. Suberat enim hic locus templo, templique praefectus. Ita Chalduenus, S. Thomas, Theodoreetus, Hugo, Lyranus. Alter Sanchez : Porta, inquit, Benjamin dicta est ea, quae erat in sorte tribus Benjamin; quia enim Jerusalem sita era partim in sorte tribus Benjamin, partim in sorte tribus Iuda; hinc portam tam templi quam urbis, quae erat in sorte Benjamin, dicta est porta Benjamin; que vera erat in sorte Iuda, dicta est porta Juda.

3. IN CRASTINO EDUXIT PHASSUR JEREMIAM, — forte nervis ne loci aquiloni, et opere ac tormenti dolore encaretur Jeremias, si diutius ibi detentus fuisset; ac proinde ipse (utpote qui Jeremiam in eum locum coniecerat) reus mortis ejus ageretur. Ita Vilalpando loco citato.

NON PHASSUR VOCAVIT DOMINUS NOMEN TUUM, SED ALIUM UNDIQUE. — Hebraice *כִּי כָּבֵד* *לְפָנֶיךָ* *ki magor*. Primo, aliqui Phassur deducunt *לְפָנֶיךָ pasach*, id est scidit, id est aperuit; et *magor*, id est lux, quasi dias, *operto lucis*, quae opponitur pavori, qui ita constringit, ut nusquam exitus. Secundo, melius S. Hieronymus: Phassur, sit, dicunt quas *לְפָנֶיךָ pe sichor*; id est os nigrum, q. d. O Phassur, os tuum tetrum et impudens, id est potestas sacerdotalis, quae destruet mala persuadendo, quaque abuteris mihi

resistendo, meque verberando, tibi auferetur, ducerisque ut mancipium pavidum et mutum in Babylonem. Ita Lyranus. Tertio, aptiori antithesi Arias, Phassur deducit a *לְפָנֶיךָ pasach*, vel *לְפָנֶיךָ pas*, id est expandens, expatians, luxurians; et *רַחֲמָה char*, id est candor, vel heros, vel principatus, q. d. Vercaris Phassur, id est luxurians, candor, heros aut princeps; sed mox vocaberis pavor.

Unde nota : *כִּי כָּבֵד* *magor* proprius est pavor;

Septuaginta tamen et Theodotion *magor* vertunt, *պָּרָא*, id est *transmigrantem*; Aquila, *peregrinam*; prima editio, *circumspicentem*; Symmachus, *ablatum*, sive congregatum et coactum; Syrus, *adveniam* et *circumvagam*, vel *etiam mendicam*; Arabicus Antiochenus, *alienagenam* (*peregrinum*) et *gyrantem*; Arabicus Alexandrinus, *translatiorem*, vel *transmutationem*, *discussum*. Sensus est, q. d. O Phassur, ex tuo principatu et potestate insolescis et lascivis, me Dei prophetam superbo arguis, et impudente percritis, et contra minacem mean prophetiam, sed veram, tu falso prospera pollicaris Judeis. Seito ergo quod libertas et audacia tua, quam nomine et re ipsa preferis, mutabitur in pavorem, luxus in angustias paupertatis, palatio in carcere, quies in transmigrationem, imperium in servitutem, stola candida sacerdotalis in squallidam vestem captivorum. Quare deinceps vocaberis et eris, non *phassur* sed *magor*, id est non tumor sed timor, non terror sed pavor, non fortitudo sed formido, non candor sed pallor, non lux sed crux, non luxus sed ludus, non plausus sed planetus. Huc accedit Lyranus. Paginus et Sanchez, qui *Phassur* interpretantur *incrementum candoris vel principatus*.

4. TE ET OMNES AMICOS TUOS. — Videtur hic Phassur unus fuisse ex sacerdotibus populum decipiens, dicendo : *Pax, pax, cum non esset pax*; *et ideo ejus amici qui ei crediderant, sequi ac ipsi, Propheta hic poenas intentat*. Sic Amasias cum uxore et liberis punitur, quia non credit Amos verbum Dei annuntiare, Amos vi, 16.

Vide hoc quam perniciosi sint adulatores, presertim sacerdotes, aut consilarii : hi enim perderunt Jerusalem : que stellaseret, si non iis, sed Jeremias reprehensori suo credidisset. Vere dixit Q. Curtius : *Regum opes sepius assentatio, quam hostis eravit.* Narrat Plutarchus in *Lacoon*, civem quemdam valde libere increpasse Demaratum : in quem cum aliis quidam excandesceret, quod talem virum ita carpere, respondit Demaratum : « Nihil in me peccavit ; qui enim ad gratiam loquantur, nocent; non autem, qui cum odio. » Hinc et Pythagoras dixit : *Gaudendum potius est de redargentibus, quam de assentantibus, quos quasi hostes existimare et fugere oportet.* Plura vide Ezech. xiii, in fine, et Isaiae iii, 12.

7. SEDUXIST ME. — Syrus, *blanditus es*; Arabicus, *refellisti, illusisti me*. Putavi enim ex tuis verbis, cap. i, 5, o Domine, me prophetaturam contra gentes, non contra Iudeos, mihi tam infestos,

Inquit S. Hieronymus, Rabanus, S. Thomas. Verum Jeremias sevit contrarium: haec enim contra Iudeos continuo prophetavit. Melius ergo Theodoreus et Vatablus explicant, q. d. Detrectavi manus Prophetae, dicens: Puer ego sum, tu ad me induxisti, promittens me fore quasi consummata ferre; et ecce omnes obruum me, et succumbo carceri, obrumis, odii, irruptionibus et sannis Iudeorum, non tam civium quam hostium meorum. Videor ergo mihi tacere et callide in hos compedes et obrumis inductus ad secedus. Huc referri potest expositione Sanchez: Subinde, inquit, Scriptura dicit factum esse aliquid eo consilio et effectu, quo perunque ab hominibus fieri solet, licet re ipsa longe altera se habeat. Sic jubemur a Christo odisse patrem, matrem, quin et animam, id est omnes suggestions relinquere, cum Dei legi aut vocis repugnanti; quod tamen ipsa potius est eos amare quam odire. Sic Christus, Galat. viii, dicit pro nobis factum maledictum, quia talia passus est, qualia patientur qui a Domino sunt maledicti. Sic Jeremias induxit a Deo dei potius, quia talis pertinet, dum ei obsequitur, qualia, qui ab alio in insidias inducuntur, sustinere solet. Loquitor Jeremias ex humano spiritu pusillanimatis et anxietatis animi, ut et Job, cap. iii, premoneretur enim Deus eum nulla passurum, sed a se roborandum, ut omnia superaret, et ex omnibus eluctaretur. Hic sensus est genuinus. Tertio, Lyranus sic explicat, q. d. Si sum seductus, et falsa propheta, ut Iudei et pseudopropheta dicunt, a te, Domine, sum seductus, quod est impossibile; ac proinde mentiuntur ipsi: ego autem vera dico et praedicio (1).

PORTOR NE FUSTI, ET INVALIDUSTI, — dum scilicet reludentem me Prophete munus suscipere fecisti, cap. i, 6.

VOCIFERANS INQUISITATEM. — Id est iniquitatem pernam illis denuntians; hebraice est, *vocifer violentem et evasitatem*, quam scilicet Chaldei Hierosolymae illaturi sunt; et cum haec quotidie clamem, non credunt, sed derident me quasi inservum, vel quasi pseudoprophetam, eo quod videant nihil eorum que omeninor evenire, sed ea in longum protrahi et diffiri. Vers. 8. Augustinus in *Sententias*, num. 122: «Magnus, at, bonorum labor est, mores tolerant, contrario, quibus qui non offendit, parum proficit. Tantum enim fortuit justum alieni peccati iniquitas, quantum a sua recedit. »

Aliter Vatablus, q. d. Ex quo loquor, elamo vim et vastitatem, scilicet mihi inferri, quod Galli dicunt: *Je crie au meurtre*. Sed hic sensus arctior est.

9. ET DIXI (cogitavi apud me): NON RECORDABOR

(1) *Spe me tactasti, que me jam fallit.* Nempe cum munus propheticum suscepit Jeremias, bene de populo mereri voluit, sed eventum habuit minus speratum, omnium gentis sue. Aliam hanc illius versus expositionem dat Doderlein ad Grotium.

EUS, — q. d. Non amplius faciam mentionem verbis et oraculi divini. Non significat Prophetae, se deliberate hoc cogitasse et decreuisse, quia sic peccasset; sed tantum sibi ex humano motu et metu, hoc in mentem incidisse; quem motum patitur sensit et expressit Christus in passione dicens: «Transacta mea calix iste.» Ita Maldonatus.

Secundo et melius, S. Hieronymus censet Hierosolymam victimum pudore, et irruptionibus Iudeorum, dicendum eum esse falsum prophetam, hostem patriae, Chaldeorum amorem et proditionem, statuisse desiderare a prophetia excedit Hierosolymam, presertim cum per eam apud incredulos nihil proficeret. Quia in re peccatis aliqua veniali passillanimitate et timiditate: Deus enim volbat eum pergeat in sua prophetia, ut sequitur. Ita a Castro.

ET FACTUS EST (sermo Domini) IN CORDE MEO QUASI IGNIS, — q. d. Dum sermonem Dei ex spiritu amoris humano confine, nec predicare voleo, factus est quasi ignis ardens, et inclusus in ossibus meis, ut nulla ratione ardorem illius ferre possim, q. d. Domum prophetie Deus noluit in me esse otiosum, sed coegeri mihi assidue stimulando prophetare, etiam rebellibus et obstinatis. Ita S. Hieronymus. Sic ait Amos, cap. iii, 8: «Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit? et psalmus, Psalm. cxviii, 140: «Ignitum eloquio hum vehementem.» Quare S. Chrysostomus, homil. 1 de Lazarо, tom. II, hanc legem ex Jeremias dicit concionatori, ne defatigetur, nec ullo tempore silent, sive sit qui auscultet, sive non. Et Gregorius, XIII Moral. x: «Non tacet, inquit, predicator, ne se participem delinquentum, ex consensi taciturnitas faciat, quia facinora delinquentum, ipsi taciturnus, crescent.» Adde impios obstinatos suarum videti vincere verbum Dei, si apud eos obputescat predictor. Deus ergo vult ut ipsi assidue predicando vineant, non vincantur. Sic S. Stephanus dure durissimum Iudeos increpavit, ut Dei gloriam defendenter, itaque simul occasionem martyris captavit et obtinuit, Actus, vii.

Recite S. Bernardus, lib. IV *De Considerat. ad Eumen.*: «Fac, inquit, quod tuum est: nam Deus noster suum est, sibi absque tua sollicitudine et anxietate curabit. Planta, riga, fer curam: et tuas explicasti partes. Sane incrementum Dei, quando voluerit, dabit: Deus, inquam, non tu: quod si forte voluerit, tibi deperit nihil:» manet enim fortuit justum alieni peccati iniquitas, quantum a sua recedit.

Aliter Vatablus, q. d. Ex quo loquor, elamo vim et vastitatem, scilicet mihi inferri, quod Galli dicunt: *Je crie au meurtre*. Sed hic sensus arctior est.

9. ET DIXI (cogitavi apud me): NON RECORDABOR

rum prior expositi uti communis, ita magis congrua est.

10. AUDIVI ENIM, — q. d. Sanne et probra, quem ante facere compulerunt, jam Dei zelo accensum cogunt logui: Deus enim aderit, ut omnes sanas superem. Ita S. Hieronymus, Rabanus, Hugo. Et S. Gregorius, XIII Moral. x, ait sanas et peccata Iudeorum ingravescientia compulisse Jeremiam, ut ex charitate silentium quod sibi posuerat, abrumperet.

Aliter Lyranus, q. d. Audivi enim, id est non tacebo, quanvis audiam maledicta. Alii haec referunt ad vers. 9, ut perget enumerare suas persecutions; quod valde congruum est. Animus enim ager et afflictus, ut erat Jeremias, non loquitor consequenter, sed ex affectum tumultu nunc hoc, nunc illud loquitor, nunc sermonem incidit, nunc priorem resumit et prosequitur.

Secundo, Origenes apud S. Hieronymum respondet animas, quae ante in celestibus habitant, et iam in terra in corpora, quasi in carcere detruse sunt, merito lugere, et maledicere sue incorporationis. Sed haec est heres.

Tertio, Isidorus censet esse conditionaliam maledictionem, q. d. Si quae dies infensa et maledicta esset, esset dies nativitas.

Quarto, aliter rursus respondet Origenes: Dias, inquit, nativitatis Jeremias jam diu transierat, et jam non erat, eratque nihil; unde non peccavit ei maledicendo Jeremias: qui maledixit rei, quem non erat, id est nihil. Verum obstat, quod dies illa exsisterit, fuerique creatura Dei: non licet autem maledicere ulli creature Dei, sive illa praesens sit, sive præterita. Rursum tantius hujus diei adhuc existabat, saltem secundum animam: huic autem maledicti pariter hic Jeremias, vers. 15.

Quinto, P. Pineda in Job, cap. ii, nō censem S. Jobi maledicta et querelas contra Deum, ex ingenio, impotenti et irato amore in Deum profecias esse. Solet enim ingens amor, ex sui vehementia et impotenti, irasci amico, dum ab illo se huius, vel minus amicem tractari putat, eaque ratione magis seipsum accedit, magisque amiciam, stimulando amicum, suscitat et adaugit. Ita S. Job ex amore queri et expostulare cum Deo qua si amico, quod ab eo tot malis affligitur, ut haec amoris fiducia et vehementia tam Dei erga se, quam sum erga Deum amorem excitat et inflammat. Hinc Lucianus in *Dialogo Mercurii et Maiae*: «Iracundi, ait, sunt qui amant.» Et vulgo dicitur: «Amantur ire, amoris redintegratio est.»

Consequenter censet has querelas non pusillanimatis, sed fortitudinis esse signum. Nam in vires fortibus, dum arduum obuenit luctum, gemitus et clamores non debilitare robur animi, sed illud augere et confirmare docet Cicerus, *Tusculan.* 11: «Ut in studio, inquit, cursor excludant quam maxime possunt, faciunt idem cum exercitari athleticis: pugiles vere etiam cum ferunt adversarios, in jactandi cestibus ingemiscunt. Si gerimus igitur in dolore aī confirmandum animum valchit, utemur. »

Jeremiā typū Canticū menti a Julīa. Vers. 11.

Lucta auctura et gratia in Jeremias. Jam enim ipse, vers. 4, 11, 13, a Deo animos sperat, robatur, exsultat; jam vers. 7, 9, 14, 15, 16, sibi et hostibus reletus videatur esse dejectus et desperare. Unde mox conservans instantia pericula, et majora sibi immovere contra Iudeos certamina, moret et maledicet diei nativitatis sue. Quia enim hic dicit: «Cantat Dominus, etc., quia liberavit animam pauperis de manu malorum;» hinc ut recte et quanta et quam gravis sint haec mala, considerat. Si de dicta die in qua natuisset, a que

Fateor amantes et fortis in acri dolore genero et irasci; ut non solent amico, multe minus Deo maledicere. Addit: Jeremias hic non Deus, sed diuinus nativitas incusat, siquies maledicit.

Sexto, S. Chrysostomus, homil. 4 *De patientia Job* (quem sequuntur P. Thomas et Hugo) conset hæc verba non esse optant, sed declarantis tantum internum dolorem, non ut cuiplam rei injuriam inferat, sed ut dum in creaturas converti videatur, ab injuriis et blasphemia in Deum plane se averterat: « Sicut, inquit, si quis apostolatis morbo circumventus, ferro recidatur a medico, non habens quoniammodo recidenti adversari, circumstantia tangit, atque astantes mordet, illis quidem interne nihil habens, ad medicum autem extenderet manus non valens: sic et Job blasphemie magnitudines timens, facit inanimatis injuriam, atque fiduciam passionis adaugat, non contra Deum audens, sed se deusique accusans; » et mox: « Maledicti non creaturam, sed sui ipsius diem: potestatem habeo dei meo, non maledeo Creatori, me ipsius diem maledeo, » q. d. Maledico diem, non quatenus dies est Dei, sed quatenus meus est, hoc est, mihi tam misero, et mea nativitati maledico. Verum hoc liegt per se non sit blasphemium, ne Deo injurium, impatiens tamen et puerilimis mentis est iudicium: atque leviculum, nos explos pathos et gravitatem hujus orationis et affectus. Addit, qui sibi maledicit, indirecte et tacite suo auctori et creatori maledicit: maledictionem enim creaturam, ob tristes et minaces suas prophetas, sustinebat, fuisse causam suorum dolorum et egreditur animi, que hanc ei maledictionem excusat.

Respondeo ergo cum Cajetano loco citato, et Christophoro a Castro, esse modum loquendi Hebreworum, ut per maledictionem tantum intelligent imperfectum, et gemitus summa desperationis, quasi natura impetu, quos ratio inhibere non potest. Sed hic nimis multa ordine, et quasi cum ratione dicuntur, atque debessut corrigerre Prophetam hunc viliosum nature motum; sicut Christus in passione correxit suum, et sic in bonum. Hæc tamen sententia commode explicari potest, ut inox patet:

Septimo, S. Gregorius, in *Job* iii, putat hæc esse mystice intelligenda, scilicet maledici a Sanctis, *Job* et *Teremia*, peccato originali, in quo quis suo die natus est; rursum haec phrasii *Job* et *Sanctos orare*, et a mortali transfusantur in beatam aeternitatem, q. d. Dies mutabilis pereat, et lumen aeternitatis erumpat. Et S. Ambrosius, lib. vii in *Locum*, cap. iv: « Generationis sua carnalis, erupit, diem p. r. r. desiderat, ut dies eius in regeneratione numeretur. Pereat, inquit, dies seculis, ut dies spiritualis oriatur. » Verum hæc mystica sunt.

Ende et mystice hæc applicans Cadilou antipapa B. Virius Damianus, lib. I, epist. 20: « Merito,

inquit, diues: Maledicta dies in qua natus sum, etc. Non hic dies illa, in qua natus est homo, maledicetur; sed prosperitas potius, qua lenocinante in peccatum lapsus est, condeinatur. In qua videlicet die tu quodammodo moreris in vulva, si ab ea, quam esperas, in, in qua male nascitur, desisteres culpa. »

Octavo, Maldonatus putat hæc dici ex alliorum sententia: Quia, inquit, alii illi diei infortunio, et multorum malorum initio maledicti erant. Verum sequitur versibus ad finem usque cap. hæc ita ingenuam Jeremias, ut ex proprio sensu loqui videatur.

Nono, Sanchez respondet Jeremiam dolere de die nativitatis non absolute, sed determinate, scilicet dolere quod illo die et tempore natus sit, quo visurus sit sue gentis excedit. Aut potius dolere et maledicere peccato, quod sibi commissum videbatur, vocans Deum seductorem, dicendo, vers. 7: « Seduxisti me, Domine, et seductus sum, » q. d. Ha me hujus dicti et facti penitit, ut malum non esse natus, quam tam turpiter in Deum meum peccasse. Verum aliam causam assignat ipsi Jeremias, vers. ult., dicens: « Quare de vulva egressus sum, ut viderem laborem et dolorem, et consumeremur in confusione dies mei? » Unde et vers. 8, querit incipiens, ait: « Factus est mihi sermo Domini in opprobrio. Et dixi: Non recordabor ejus, neque loquar ultra in nomine illius. » Ubi plane significat odia, probra et verbera que a Judeis, ob tristes et minaces suas prophetas, sustinebat, fuisse causam suorum dolorum et egreditur animi, que hanc ei maledictionem excusat.

Respondeo ergo cum Cajetano loco citato, et Christophoro a Castro, esse modum loquendi Hebreworum, ut per maledictionem tantum intelligent imperfectum, et gemitus summa desperationis, quasi natura impetu, quos ratio inhibere non potest. Sed hic nimis multa ordine, et quasi cum ratione dicuntur, atque debessut corrigerre Prophetam hunc viliosum nature motum; sicut Christus in passione correxit suum, et sic in bonum. Hæc tamen sententia commode explicari potest, ut inox patet:

Dices: Miseria hujus vite est materia patientis et glorie in celo, estque volta a Deo; unde et fortior fereda est, non autem opulentum, ut homo non sit; hoc enim peccatum est, et animi ab-

jeclit et pusillanimis, presertim in Jeremias, quem Deus sanctificarat in tetro, cuique omnem opem et robur promiserat, ita ut certam haberet spem sua evasionis et salutis.

Respondeo: Jeremias abstracta hic a statu gracie, meriti, peccati, ab ordinatione Dei, a statu futuro glorie, et tantum spectat naturalia bona et mala. Sunt enim haec pura naturae voces, et voluntates, seu potius velleitates et opulationes circa rem preteritam et impossibilem, quas vehementia doloris quasi naturaliter exprimit, et ratio dolore obnubilata et pene oppressa permittit, imo elicit, ut malum sui gravitatem ostendat, et hac quærela leniat, q. d. Si commoda et incommoda naturalia spectem, que sunt tam in vita quam in inferno, satus est et optarim interierit, et nunquam natus esse, quam vivere. Tunc enim omnibus caruisse arvernus vita quas tantas experior, ut omnia eius commoda et iudeuanda cum eius non sint comparanda. Sic Ecclæs cap. vii, vers. 2, dicitur: « Melior est dies mortis die nativitatis, » et cap. iv, vers. 2: « Laudavi magis mortuos, quam viventes: et feliciori utroque iudicavi, qui needium natus est, nec vidit mala que sub sole fluit. » Si enim anima ingressura corpus videtur omnia mala, que in eo passura est, horret, discretet: Malo nra nasci, quam nasci ad tantas miseras. Vita enim hec plus fellis quam melius habet. Abstrahit a periculis peccandi, que in hac vita continua sunt et maxima, ob quæ dicit S. Ambrosius, lib. *De Bonis mortis*, cap. iv: « Quid est mors, nisi vitiorum sepultura, virtutum suscitatio? » Hinc et S. Paulus, Rom. vii, ingemiscit: « Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? »

Simili modo et causa S. Hieronymus, ut intimum suum inducit dolorem, conceptum ex suorum obitu, et ex amulorum obtrictione, quasi ipse ejus esset causa, utpote qui virgines ad nimium rigorem et inmediatum suis scriptis induceret, hec Jeremie vita usurpat, epist. 23 ad *Paulam*, consolans eam super obitum *Blesilla* filie: « Testor, ait, mi Paula, Jesum, quem *Blesilla* nuna sequitur; testor sanctos angelos quorum consortio fruatur, eadem me dolorum perpeti tormenta, que patet; potrem esse spiritu, nutritiū charitate, et interdum dicere: Pereat dies illa, in qua natus sum. Et: Hei mibi, mater, ut quid genuisti me virum qui diceret discrimen omni terræ? »

Silias undique persecutionem a Jezabèle patiens, ut vix evadere posset, « petivit animis suis ut moreretur, et ait: Sufficit mihi, Domine, tolle animam meam, » illi Reg. xix. Hinc et Virgilius, I. *Aeneid*, ita canit, aut potius luget:

O terque quæstus, que beati,
Quicis ante ora patrum, Troja sub mortibus allis
Contigit appetere?

Et Corniculus:

Non est vivere, sed valere vita.

Et Seneca :

Mors habet vices, tente cum trahitur
Gemina vita.

Maledicta ergo dies est mala, id est misera admodum, quam Plautus in *Bacchid*. sclestam vocat:

Quia adepol certo scio,
Vulcanus, luna, sol, dies, dili quantor
Sclestarem nullum illuxere alterum.

Dices secundo: Jeremias non tantum irrationalis diei, sed et homini rationali, puta nuntio (1), maledicit: quod est peccatum mortale. Respondet aliqui hunc nuntium fuisse hominem malum, sciens Phassur, omni maledictione dignum. Sed frivolum hoc est commentum. Respondeo ergo cum S. Hieronymo esse hyperboleum. Nam dolor ingenitus est hyperbolice quidvis accusare et detestari, quod ad rem de qua dolet, quo modo attinet, etiam si id culpe, immo rationalis et anima sit expers, atque in illud acerbitudinem suam evomeret, quasi ipsius plaga accepta fuerit causa, aut certe occasio. Sic Virgilius dolentem matrem pingens, *ecloga* 3, ait:

Cum complexa sui corpora miserabile nati,
Alique deos, aliisque astra vocat crudelia mala.

Sic David, II Reg. 1, 21, accusat et maledicit montibus Gelboe, quod fuerint occasio, id est locus stragis Saulis et Jonathæ, dicens: « Montes Gelboe, nos ros, nec pluvia veniant super vos, neque sint agri primuitarum: quia ibi abjectus est clypeus fortium, clypeus Saul. » Tantum ergo vult Jeremias dicere: Utinam nunquam esset natus, ac consequenter utinam nunquam fuisse homo id nuntians, non qua homo sed qua nuntius! id est utinam nunquam fuisse illa, et consequenter nec tam infamia, nec tam infamia nuntius!

Tropologio ex S. Gregorio Glossa: Idem, inquit, dicere licet in persona peccatoris, ut scilicet et maledicamus diei nativitas peccati et culpe, in qua diabolus est pater, concepcionis mater, dies est productio culpis in actum exteriorum: que dies maledicitur, cum homo per penitentiam peccatum suum detestatur.

16 NO NUNQUAM EUM, — scilicet Deum, quod subverterit Pentapolim, id est non mulavit sentientiam, non regreditur eam, sed eam subvertit in eternum, q. d. Utinam pari modo nunquam fuisse homo illa, sicut non sunt civitatis illa quinque prorsus subversa a Domino!

AUDIAT CLAREM MANE. — Per mane et meridiem, totum diem intelligit. Ita S. Hieronymus, q. d. Totis diebus sit nuntius ille in animi perturbatione, in qua solent esse illi, qui urbem incolunt:

(1) Apud Persas etiamnum hunc morem obtinere, ut enim filius natus fuerit, id ut latum quid parenti ammirari, nuntium vero premium accipere, narrant quæ oras istas adiere; vide *das alte ur neue Morgenland*, part. IV, n° 1015, pag. 277. (Rosenmu.

obsecram, vel qui in parentum luctu aliarum gravi calamitate versantur, qui tota die clamores et lucus audiunt, q. 4. Rem adeo infastum hic nuntius mouit, ut non evangelio, nec premio dignus videatur; sed potius afflictione, simili obsessis; dignus, inquam, non si nuntiantem, sed si rem nuntiantem *oeces*.

Notat S. Hieronymus haec omnia hyperbolica periphrasi addi et exaggerari, ut ostendat vehementiam doloris, tamenque haec omnia significare: Utinam non fuisset dies ille, et nuntius! Sic *Aeneas*, ut summum animi dolorem explicet, ait *Eneid*. II :

Quem non incavisi amens hominumque Denunca?

17. Qui (non nuntius, ut Chaldaeus, Hugo, Lyrinus, sed Deus, vel Dominus, qui praecepsit: vel per hebreum, qui, id est quia, (et ita legunt Rabanus, Graeca, et tria manuscripta) NON ME INTERFECIT A VULVA, — id est in vulva (sic enim sepe in locis, id est in; capti pro *in min*, id est a, ex, de), scilicet Dominus, natura et generationis auctor, cuius ea in vulva occidere et vivificare; unde sequitur :

UT FIERET MUNI MATER MEA SEPULCRUM, ET VULVA (matris materis) *CONCEPTUS ETERNUS*, — id est semper pregnans, ut nunc natu, sed in utero moriens, eundem haberebunt sepulcrum et conceptum, id est conceptaculum, q. d. Utinam mater me semper in utero gestasset, nuncquam in lucem edidisset!

Alliterat v. dicitur: *Ut*, inquit, ponitur pro *utnam*, ut apud Tercium et Cornicos saepe legitur: *ut*, id est utinam, *te perdunt diaboli*, q. d. Utinam perfissim in utero! ita ut sit hoc aliud volumen, a priori, q. d. mox a vulva in lucem oīlitas occidi optavit, diversum. Verum sic dicendum fuisset, *ut fura esset, non ut feret*, etc. Nequem enim iam natus potest redire in uterum, ut ibi sepalatur.

Nota : Non optat Jeremias mori in peccato originali, sed ab eo abstrahit, ut dixi vers. 14.

Danique S. Chrysostomus, 4° de patetia ob, et alii notant maiorem esse gratiam Evangelia, quam legis, quia sancti Prophete passi sunt, sed dolebat; Apostoli et Martyres ad patetiam gloriantur. « Omne infirmum, ait Seneca, natura querulorum est, » et omne querulorum semineum: virile enim est in adversis non queri, sed fortiter ea superare, in hisque gaudere et gloriari. S. Bernardus, epi. 336 ad Eugenium Pont. : « Legi, inquit, apud quemdam sapientem: Non est vir fortis, cui non crescit animus in ipsa rerum difficultate. Ego autem dico: Fidelis homini magis est inter flagella fidendum. » Addit: « Tu amice sponsi, amicorum in necessitate probato. » B. Dorotheus magis usi vita spiritualis magister: « Certe, contemptus mundi nota est, nulla re perturbari. » S. Ignatius: « Mansu-tudinem, ait, volo, qua omnis vis et potestis principis hec mundi

exervatur. » Agricola aspirans amant hincem: quo enim maius est frigus, eo segetes magis radiantur in terra, magisque sugrat terra succum; indeque in estate majorum expectant messem. Ita Sancti generosi amant aspera: inde enim letiores fructus patientiae et virtutum in hac vita, atque glorie in futura metent: vide dicta Ioseph. xxv, 3. Scivit hoe S. Hieronymus, id quoque ab emulo vexatus ita scribit ad *Astellam*, epist. 99: « Gratias ago Deo meo, quod dignus sum, quem mundus oderit. Quotam partem angustiarum persersum sum, qui cruci misito? Infamiam falsi erimus imputarunt; sed seio per bonam et malam famam perveniri ad regna colorum. »

Martinianus, Saturianus, et eorum duodecim, cum jussu Genserici regis Wandalorum, ligatis pedibus post tergo currentium quindigram per sylvarum et dumorum aculeos raptandi, et longa diraque morte encendi essent, vnde sibi invicem unusquisque ita dicebant: « Frater, ora pro me; implevit Deus desiderium nostrum; taliter pervernit ad regnum colorum. Haque orando et psallendo, gaudientibus angelis, pias animas evanescunt, » ait Victor Uticensis, lib. I *Vaudau*.

Idem Victor, lib. II, narrat confessoribus Christi damnatum ab Humerico rege ad exsilium, coquergentibus, occurrisse mulierem manu tenentem infantulum, eumque ita exhortantem: « Corre, domine meus, vides universos sanctos, quonodo pergent et festinant ad coronas. » Cumque a confessoribus rogaretur cur et tam longo itinere ita properaret, respondit: « Cum hoc serv vestro parvulo ad exsilium propero, ne inventari cum solum inimicus, et a via veritatis revocet ad mortem. » Et inferius narrat turbas plurimas fidem martyrum occuruisse, que suos infantulos ad vestigium martyrum projiciebant clamabant: « Quibus nos miseros relinquimus, dum pergitis ad coenos? quis istos baptizabit? » Cumque una pergere vellet ad exsilium, a tortoribus sunt prolixi et remissa. Ibidem refert confessores in custodia coartatos fuisse, ut uno supra alium jaetato, jacecent quasi agmina locustarum, in stereoribus et feloribus extreme cruciati, qui hymnum et missalum decantabant: « Hic est gloria omnibus Sanctis eius. »

Idem, lib. III, narrat Dionysium matronam, cum sub codem Humerico fastigetur, dixisse: « Qualiter liber cruciatus, verecunda tamen membra nolite audire; » cumque id non obtineret, et inter virginarum itas rivi sanguinis tota corpore fluitarent: « Ministris, ait, diabolis, quod ad opprobrium meum facere computatis, ipsa est laus mea: » quin et ipsa martyris alios ad martyrium confortabat. Habebat unicum filium tenetem et letatim et dilectum, quem cum timore penarum yacentem consiperet, verberans cum nutibus oculorum et auctoritate misteria ita confortavit, ut matre multo fortior resideretur. Cui inter clavis verbena constata illa dicebat: « Semento,

et, quia in nomine Trinitatis in matre Ecclesie baptizati sumus: non perdamus indumentum nostrum salutis, ne veniens invitator, vestem non in palloolum et porticum redigis. Quid obstat, quoniam ista imiteris? Obsundo aliquid magistrato impegist? vives postmodum ruit, rerum tuarum satagans. Ambius principis alicuius amicitiam, passus es repulsam? vives periculatorum et negotorum liber. Ascidit per calumniam v inuidiam exhibitatio aliqua, et infelix successus secundum ventum ad Musas et Academiam navigaret, quod fecit Plato postquam naufragium amicitiae fecit cum Dionysio. »

Viderunt id quoque gentiles, sed per umbros, presentem Stoic, qui per patientiam ad spatiis in et indolentiam, animique tranquillitatem contendunt. Unde Plutarchus, lib. *De Animi tranquillitate*: « Invicti, inquit, et animosi fortuna his verbis responsabimur, quia Socrates virus in Anyntum et Melitum dicere, in ipsis torsi iudicis: Interficerem me Anyntus et Melitus possunt, nocere mihi non possunt. Potest enim me fortuna morbo aliquo interficere, animi objecti, degenerem, invidum non potest cum efficiere, qui sit bonus, fortis, magnificus; » et superioris: « Imitemur Anaxagoram, qui audiens filium esse mortuum, dixit: Sciebam mortalem esse, quem generarem; et ad singulos fortune casus dicamus: Noverant divitias me possiderem in diem duratas et instabiles; noverant magistratum ab his adim posse, qui me ornarent: noverant mihi esse problemum mulierem, sed temere mulierem; noverant amicum esse hominem, facile (ut ait Plato) inutilis animal. Hujusmodi enim praeparatio, animique informatio, si quid adversi eveniat, saltum cordis, et trepidatione avertet, mentisque perturbationem sedabit: non enim dicit: non putabam, haec non expectabam. »

Unde Carneades omnem dolorem oriuntur, ex eo quod inexpectato nobis accidat quipiam; et rursus: « Nimirum istarum rerum appetitio, acerrimum amittendi metum, etiam amissionem dolorum ingenerat. Hoe caret qui appetitum hunc refrenans fortis dicit: Suave est si quid das, quod illi sequitur fugientes? » Idem, lib. III *De Ira*, cap. v et vi: « Non est magnus animus, quem incurvali injuria. Aut potentior te, aut imbecillior es. Si imbecillior, parce illi: si potentior, tibi. Nullum est argumentum magnitudinis certius, quam nihil possit quo instigeris, accidere. Pars superior mundi et ordinatio, ac propria siderebus, nec in nobem cogitur, nec in tempestatem impellitur, nec versatur in turbinem, omni tumultu careat; inferiora fulminantur. Eodem modo sublimis animus, quietus semper, et in statione tranquilla collocatus, intra se p. mens quibus ira contrahitur, modestus et venerabilis est. » Denique sapientis est ista vox: « Misericordia prudentiae bona est mater. » Eccl. 30. *Exodus*, iudee: « A quibus Iesus, ab his doctus es. »

Et sub initio libri: « Sic ut apibus mel prebeat thymus acerrima et aridissima herba: ita homines cordati et rebus adversissimis conveniens aliquid et commodum decerpunt. Actus est in existimatione Diogenes: ne hoc quidem male: nam factus extorris philosophari cepit. Zeno Cittensis,

ET CONSUMERENTUR IN CONFUSIONE DIES NEI, — id est, ut ignominiose vitam finirem. Simile est Job. cap. x, 18; et I Machab. II, 7.

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Sedecim in Ierusalem a Chaldeis obcessus, regat Jeremiam, ut pro sui et urbis liberatione Deum oret; ille respondet iherusalem cum rege capiendum. Unde, vers. 8, proponit eis viam vita, suadens, scilicet, ut se defendat Chaldeos, utique rite pauperibus et oppressis justitiam administrant: atque viam mortis, si videlicet Chaldeos resistat (1).

1. Verbum, quod factum est ad Jeremiam a Domino, quando misit ad eum rex Sedecias Phassur filium Melchiae, et Sophoniam filium Maasie sacerdotem, dicens: 2. Interroga pro nobis dominum, quia Nabuchodonosor rex Babylonis praetulerat adversum nos: si forte faciat dominus nobilem secundum omnia mirabilia sua, et recedat a nobis. 3. Et dixit Jeremias ad eos: Sic dicit Sedecias: 4. Hac dicit dominus Deus Israel: Ecce ego convertant vas belli, que in manibus vestris sunt, et quibus vos pugnatis adversum regem Babylonis, et Chaldeos, qui obsident vos in circuitu murorum: et congregabo ea in medio civitatis hujus. 5. Et debellabo ego vos in manu extenta, et in brachio fortis, et in furore, et in indignatione, et in ira grandis. 6. Et percutiam habitatores civitatis hujus, homines et bestias pestilenta magna morientur. 7. Et post haec ait dominus: Dabo Sedeciam regem Iuda, et servos ejus, et populum ejus, et qui derelicti sunt in civitate haec a peste, et gladio, et fame, in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, et in manu inimicorum eorum, et in manu querentium animam eorum, et percutiet eos in ore gladii, et non flectetur, neque parcat, nec miserebitur. 8. Et ad populum hunc dices: Haec dicit dominus: Ecce ego do coram vobis viam vita, et viam mortis. 9. Qui habitaverit in urbe hac, morietur gladio, et fame, et peste: qui autem egredius fuerit, et transfigerit ad Chaldeos, qui obsident vos, vivet, et erit ei anima sua, quasi spolium. 10. Posui enim faciem meam super civitatem hanc in malum, et non in bonum, ait dominus: in manu regis Babylonis dabitur, et exiret eam igni. 11. Et domini regis Iuda: Audite verbum domini. 12. Domus David, haec dicit dominus: Judicate mane iudicium, et eruite vi oppressum de manu calumniantis: ne forte egrediarunt ut ignis indignatio mea, et succendatur, et non sit qui extinguit, propter malitiam studiorum vestrorum. 13. Ecce ego ad te habitatricem vallis solidae aque campestris, ait dominus: qui dicitis: Quis percutiet nos? et quis ingredietur domos nostras? 14. Et visitabo super vos juxta fructum studiorum vestrorum, dicit dominus: et succendam ignem in salto ejus: et devorabit omnia in circuitu ejus.

Est hic hysterologia, sive praeposterus ordo: hic enim narrantur gesta sub Sedecia, cum pos-

(1) Inseruntur hic duo sermones editi post captivitatem alteram, unius complectens, cap. xxi, xiiii, et xxxi, alter cap. xxiv. Quia hoc capite xxi legitur, non est dubium dicta et facta esse tum, cum post represos Aegyptios, Iudeis suppettas afferentes (vid. infra xxxvii, t. et seqq.), Chaldei altera vice copias Hierosolymitanas urbem attulerent, nondum tempore arcuum eam conculcerent, quod inde colligatur, quod Prophetæ vers. 6, inquit, cum tunc adiuvum extra iherusalem pugnaret, mox in arceum se recruxisse esset præsummat. Recte Venemus innotescere, nam Rossmüller, caput xi, ex serie historiæ locum post xxvii, ponendum fuisse, nam capite xxxvii narratur, quemlibet effectum habuerit que hic legitur concio; Prosequitur videlicet nonnullus manus Prophetæ inieccisse

te cap. xxiv et sequent. narrantur gesta sub Joakim et Joachin, qui ante Sedeciam regnaverunt. Rursum prophetia hujus cap. diu post precedebat ea qua illum hoc capite vers. 9, dixisse legimus. Describitur igitur in huc cap. Piso, legatus missus a Sedecia ad Prophetam, primo, nominatis legatis, secundo, relatio argumento, rogante Prophetam ut Deum se suscepta a Nabuchodonosoro invasionis eventu consolat, 2.

Secundo, responsum Prophetæ, nomine Dei legatis datum, primo, predictis calamitatibus, tempore obsidionis, urbis obviciencias, 4; et expugnata urbe regem et noscas oppresuras, 7; secundo, suggerens consilium, populo, de urbe defendenda ad servandam vitam, 9-10; regi et familiæ, de justitia coienda, 11, 12; Hierosolymæ, de depouenda vanæ confidencia, 13, 14.

COMMENTARIA IN JEREMIAM PROPHETAM, CAP. XXI.

157

tes est edita; ille enim editæ fuerunt diu ante adventum Chaldeorum, haec illis presentibus, et urbem obsidentibus edita est. Vide chronotaxia initio libri. *Phassur* hic fuit filius Melchiae: unde alius est a Phassur filio Enzmer, qui percussit Jeremias, cap. xx. Ita S. Hieronimus. Sed eterque impius fuit iniquus in Jeremiam. Hic enim suscitavit Sedeciam, cap. xxxviii, ut occidere Jeremium (1).

2. INTERROGA. — Hebrewum *וְתִירֹא* *דָרַשׁ*, significat interrogare, significat et rogare, sive requirere dominum obsecrando, et opem petendo. Ita Chaldeus hic, Vatablus, Theodoreus, et patet ex seq. utroque modo hic accipi. Ecce hic implutum illud, quod promisit Deus Jeremias, xv, 19: «Converterit ipsi ad te, et tu non converteris ad eos: » necessitas enim compulit impium Sedeciam adire, et pede opem a Chaldeis.

SECUNDUM OMNIA MIRABILIA SUA, — quibus miris populum suum liberavit a Pharaone, *Exodi xiv*, et ab Semacherib, *I Reg. xix*, et ab Holofero, *Judit. xiii*. Tacite hic fateatur Sedecias se non suis, nee humanis viribus, sed sola Dei ope et miraculo posse a Chaldeis liberari.

ET RECEBAT A NOS, — non Deus, sed Nabuchodonosor.

4. CONVERTAM. — Theodoreus, *mitilia reddam*: simplicius, «convertam», id est retinund armam vestram, hoc est, impediunt ut sis ut, et Chaldeis resistere non possitis. Ita Isidorus. *Tertio*, simpliciter Hugo, S. Thomas, Lyranus, Vatablus: «Convertam», id est reflectam, «vasa», id est arma bellaria, contra vos, ut scilicet Chaldei vos armatos videntes, magis provocentur ad pugnam contra vos, eaque urbe capta, ut fieri solet, vobis eripiant, et in medio, puta in foro, domo civica, vel armamentario, civitatis colligant, isticque vos trucidant. *Quarto*, Sanchez: «Convertam», inquit, arma vestra in vestimentos, q. d. Faciam ut sint inter vos factiones, et mutua vos carde conficiant. Verum sequentia indicant tertiam expositionem, Sequitur enim: «Et Chaldeos, scilicet convertam et incitabo contra vos: » et congregabo ea in medio civitatis: «ea, scilicet «vasa»

belli, » puta arma vestra. Nequa in exercilio Ierusalem per Chaldeos, sed per Romanos, fuisse factos Zelotas legimus.

3. ET DERELLATO (pugnans pro Chaldeis contra viros in manu extenta, — id est robusta, que contumio rigide se extendat ad vos feriendum et trucidandum.

8. ECCE EGO DO CORAM VOBIS VIAM VITA, ET VIAM MORTIS, — q. d. Do vobis optionem vita et mortis, atque rationem propono, ac medium unum, quo vivere possitis; aliquid, quo mortem asceritis; scilicet, si vultis vivere, tradite vos Chaldeos: si respongetis, obsidiendum in urbe sustinendo, peribitis gladio, fame et peste. Si ergo porcatis, id vestrum culpe et inobedientie ascribibile, nec me crudelitatis accuseate. Itaque manere in urbe, et obserdi, erat via mortis: confugere autem ad hostes, erat via vite, q. d. Tam male vobissem agitur, ut non possitis salvati, nisi per hostes: ut non possitis mortem, nisi per captivitatem evadere.

Tropologice, «via vite» est studium virtutis et legis Dei: «via mortis» est peccatum, ac laicus et voluntatis Dei prevaricatio. Utramque confractores sepe populi ob oculos ponant, ut cum multi sint vocati, pauci electi, cumque multa ingrediantur viam mortis, pauci viam vita: quisque amans salutis suæ, satagat cum paucis fugere ex incendio Sodome, et quasi spolium liberare et salvare animam suam, ut per viam vite ad vim beatam et eternam evadat.

Secundo et magis appositio: «via vita» est subdere se cruci a Deo immisso: «via mortis» est ei reniti et obluctari. Under Christus ait *Math. cap. xvi, 24*: «Si quis vult post me venire, abneget semel ipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. Qui enim valuerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdidit animam suam propter me, inveniet eam. » Idem ait S. Joannes, cap. xii, 23.

9. EAT ET ASSEA SUA QUASI SPOLIUM, — liberabit morte animam, id est vitam suam, cumque habebit instar spoli: quia, sicut spolium alienum est, non proprium, hosti enim abripitur: ita Iudei in obsidione vitam suam desperatam, perdant, et in hostium potestate positum, salvabunt, et quasi spolium hosti eripient, defendendo se hosci. *Seruanda*, sicut militi gaudent de spoli, quasi premio præter spem oliverint: ita Iudei gaudentibus de vita sua præter spem servata. Ita Vatablus et Maldonatus. Sie fero et Capella: *Liberat*, inquit, animam suam, et servabit integrum, sicut spolium quod discepit et raccidit erigit, et seculo custodit. Alter Isidorus: *Vestigia*, inquit, vates capti, critique spoliun hosti. Nam phrasin repetit Jeremias, cap. xxxviii, 2, et xxxix, 18, et xlii, 5.

10. POSCI ENIM FACIEN MAM SUPER CIVITATEM HANC IN MALUM, — obfirmato et infenso animo et oculis asperxi Ierusalem, statuque et plane decrevi can dare Chaldeis exurendum.

11. ET DOMUS REGIS, — scilicet dices. Jabet exercitu. Dicitur Jerusalem campesiris; quia par-
tens habebat in campo, et campos habebat vicinii. Allocutus est Jerusalem, id est cives, qui muni-
bitionis civitatis presidebant, quasi esset in expugna-
nabilis, q. d. Ne confidatis loco natura munito; ego enim sum, qui contra te pugno, qui facile mhi
aditum patet faciam: « quia si exaltatus fueris ut
aquila; et si inter sidera posueris nidum tuum,
inde defraham te, » uti minatus sum Iudeas,

Aduce vers. 4.

Symbolice, Jeremias, aequa ac Isaia, cap. xxxi,
1, Jerusalem et Sion, licet in monte sitam, vocat
vallem; quia illam sic infuebant peccatis, aequa
ac Chaldeorum armis depressam et deleam, ut
nullum apparet in ea aut priscis religionis et
sanctitudinis, aut antiquae altitudinis et glorie vesti-
tum. q. d. O mons, non iam nobilis et illustris,
sed ignobilis et profunda vallis, que tuis corrup-
tis moribus in vilitatem et ignominiam fundum le-
depressisti, ideoque a Chaldeis usque ad funda-
menta excisa et eversa es. Ita Sanchez.

Tertio, mystice S. Hieronymus, Rabanus, Hugo:
« Mane, » inquit, id est in luce iustitiae, non
in tenebris falsitatis. Primum sensus simplicissi-
mus est.

43. ECCE EGO AD TE HABITATRICEM VALLIS SOLIDE.
— Pro solidis hebreis est TYS tsur, quod Symma-
chus, ait S. Hieronymus, verit, petram; Theodo-
ricon, ossessam; Aquiles secunda editio, Tyrus;
Nosler, solidam; Chaldeam, vallem fortitulam. No-
tat ergo Judeam et maxime Jerusalem, ait S. Hiero-
nymus, quae in valle solida et forti instar petrae
sit, munibatur Sion, et alii montibus ac muris
maximis, instar Tyri: ita ut simul petra, sive ru-
pes, esset et vallis (2).

Secundo, quia, ut ait S. Hieronymus, ut Tyrus
mar, ita Jerusalem ossessa Babylonio eingebatur

(1) Vere monet Schurerus, quae tribus reliquis hujus
vallis versibus in regno regisque amicos dicta refre-
nuntur, non esse continentem legendum cum sermone ante-
cedente, aut eodem tempore quo superiora prolatae
putantur esse, hec illis sunt nullo intervallo per copulan-
tar adjuncta. Etiam, inquit, cum ex maximo spectent,
ut ad ius strenue dicendum, atque ad rapaciam homi-
num injuriam reprehendant excutient reipublica; ad-
ministrat; credibile est, ea non demum tunc, cum orbis
armis almoventer Babylonii, sed in aliud quodam diu antea
tempore prolatae fuisse. Hunc autem quem nunquam
occupat locum non alia de causa nostra esse concessa sunt,
quam quod prius dictum sermo, et ipsa ad regem per-
petiat. Et sequuntur num et alias ejus generis, non uno
tempore edita, sed in eundem locum relata ob argumento
nonnullam affinitatem.

(Ex Rosenmüller.)

(2) Textus hebreus sic veri potest, ecce ad te habi-
tatrix solidis petris campesiris, scilicet quae habitas in
valle, in petra, in planitate. Et revera Jerusalem erat
ita in rope, juxta quam erat vallis, circum erant
planties, post planties erant mortes, et hic erat situ
urbis natura munissima. Ad locum istum intelligen-
dum facit, quod monet Relandus, Palest., pag. 839,
Hierosolymam sitam esse in tractu montano Judea,
ad eoque loco alto, ita tam et respectu montium qui
hunc circumdat, in loco humili sita videatur. Ita Phocas
in Descrip. locor. sanctor., « Urbis sancta variis vallibus
et montibus cingitur, et hoc mirabile est, quod eadem et
excella et depresso appareat; respectu enim Iudea super-
eminet, respectu vero collum circa eam est depresso.
Poterat igitur Propheta eandem urbem recte et in
valle posuisse, et petram planties, seu vallum appellare,
quatenus magna ejus parte in montibus sita late vallis,
Rapha/morium puta et Eanom (Jude. xv, 8), despiciens

et invenit. Dicitur Jerusalem campesiris; quia par-
tens habebat in campo, et campos habebat vicinii. Allocutus est Jerusalem, id est cives, qui muni-
bitionis civitatis presidebant, quasi esset in expugna-
nabilis, q. d. Ne confidatis loco natura munito; ego enim sum, qui contra te pugno, qui facile mhi
aditum patet faciam: « quia si exaltatus fueris ut
aquila; et si inter sidera posueris nidum tuum,
inde defraham te, » uti minatus sum Iudeas,

Aduce vers. 4.

Symbolice, Jeremias, aequa ac Isaia, cap. xxxi,
1, Jerusalem et Sion, licet in monte sitam, vocat
vallem; quia illam sic infuebant peccatis, aequa
ac Chaldeorum armis depressam et deleam, ut
nullum apparet in ea aut priscis religionis et
sanctitudinis, aut antiquae altitudinis et glorie vesti-
tum. q. d. O mons, non iam nobilis et illustris,
sed ignobilis et profunda vallis, que tuis corrup-
tis moribus in vilitatem et ignominiam fundum le-
depressisti, ideoque a Chaldeis usque ad funda-
menta excisa et eversa es. Ita Sanchez.

44. VISITABO SUPER VOS, JUXTA FRUCTUM STUDIO-
RUM VESTRORUM, — q. d. Puniam vos pro meritis;
ut, qualia semina peccatorum seminasti, tales et
iude fructus plagarum metatis: ventum seminas-
tis, turbinem metatis: spinas seminasti, spinas
excidit et incendi metatis.

SUCCEDEM IGNEM IN SALTU EJUS. — Saltum, sive
Jeron-
sylvam, vocat domos et plateas Jerusalem; ait Ieron-
imus, idque parlum ob dororum, et ha-
bitum multitudinem et densitatem, ait Theodo-
retus; partim, quia ex lignis salus portae et dor-
mum erant constructe; partim, quia erat in ea
domus saluum Libani, a Salomon redacta. Ille
sensus exigit interrogatio Judeorum: « Quis in-
gredietur domos nostras? » Huc enim respondet
Deus: Ego et Chaldei; et p. eos a succendam
ignem in saltu » vestro. Sie cap. xxii, 6, et aliis
Jerusalem vocat Libanum. R. David et Jonathas
per saltum accepunt vicinas urbes, que instar sy-
lvae cingebant Jerusalem; quasi explicans subdat:
« Et devorabit omnia in circuitu ejus. » Alludit
autem ad ignem, qui sylva immissus totam per-
vagatur, et inextinguibilis est. Similiter phrasin
vidimus cap. v, 14.

Alier Sanchez: Sacrificant, inquit, Judei in
saltibus: habebant et in circuitu urbis lucos et
hortos ad voluptatem et delicias. Tam ergo saltus et
lucus, idolorum sacrificii incestos, quam hor-
tos ad animorum laxationem plantatos, et omni
amenitatem instructos (in quibus profnde ventri
vacabant et veneri) incendio populando esse
pronuntiat; ita ut nec in urbe, nec extra urbem
quidquam vel a ferro tutum sit, vel ab incendio
immune. Ita hortos deliciarum, quos mercatores
et divites circum Antwerpianam, Bruxellas, Brugas
hortus
aliasque urbes Belgicas sibi construxerant, ut vi-
derentur esse paradisi terrestres; ob luxum et
peccata in his admissa, Deus nostro hoc secu-
li her-
mara-

verit; ita ut Belgium, quod olim videbatur esse
oculus et delice Europe, nunc vallis lacryma-
rum, imo polyandron funerumque locus esse
videatur. At redeunte avita patrum fide et pro-
pitate, redibit et sensim avita opulentia, elegan-
tia et frequentia.

Mystice, ait S. Hieronymus, Jerusalem vocalur
salus Libani, quod frugiferas arbores honorum
operum non habet: in hunc ergo saltum Deus
injicit iguam, tum Chaldaeorum, tum damnatio-

nis atque; unde ait Joannes Baptista: « Jam se-
curis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo
arbor, quae non faciliter fructum bonum, excedetur,
et in ignem mittetur. »

Allegorice, ait idem S. Hieronymus, quidquid
ad dominum regiam, et urbem metropolim propheta-
tatur, referamus ad ordinem Ecclesiasticum, et
principes Ecclesiarum, eos dunxerat, qui se ex-
periebat et divitis lascivis que dederunt. Idem
nota, et applica capituli sequenti.

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Hic incipit secundus liber, sive sectio oraculorum Jeremia, scilicet gesta et dicta ab eo post Josiam sub Joachim
et Joachim, ut dixi in chronotaxi.

Mittitur ergo hoc cap. Propheta ad dominum regiam, ibique monet regem Iuda (quis hic fuerit dicam, vers. 4)
et principes, ut justitiam faciant pauperibus, aliqui eius cum regno evertendam esse; justitia enim quasi
basi stabilitur regnum, iniustitia evertitur. Deinde omnium filiorum Josiae casus et fatalis ordine narrat
potius quam prophetat, scilicet Sellum, id est Joachaz, vers. 10, eum moriturum in Egypto; Joachim,
vers. 13, eum sepulchrum sepultura astin; Joachim, sive Jechonias, filii Joakim, vers. 24, eum cum matre
capiendum, ac Babylone moriturum (1).

4. Haec dicit Dominus: Descende in dominum regis Iuda, et loqueris ibi verbum hoc, 2, et
dices: Audi verbum Domini rex Iuda, qui sedes super solium David; tu et servi tui, et populus tuus, qui ingredimini per portas istas. 3. Haec dicit Dominus: Facite iudicium et justitiam, et liberate vi oppressum de manu calumniatoris: et adveniam, et pupillum, et viduas
nolite contristare, neque opprimatis iniqui: et sanguinem innocentem ne effundatis in loco
isto. 4. Si enim facientes feceritis verbum istud: ingredientur per portas domus hujus, re-
ges sedentes de genere David super thronum ejus, et ascendentes currus et equos, ipsi et
servi, et populus eorum. 5. Quod si non audieritis verba haec: in memetypo juravi, dicit
Dominus, quia in solitudinem erit dominus haec. 6. Quia haec dicit Dominus super dominum re-
gis Iuda: Galaad tu mihi caput Libani: si non posuero te solitudinem, urbes inhabilitates. 7. Et sanctificabo super te, interficiens virum, et arma ejus: et succident electas cedros
tuas, et precipitabunt in ignem. 8. Et pertransibunt gentes multe per civitatem hanc: et
dicte unusquisque proximo suo: Quare fecit Dominus sic civitati huic grandi? 9. Et respon-
debant: Eo quod dereliquerint pactum Domini Dei sui, et adoraverint deos alienos, et ser-
vierint eis. 10. Nolite flere mortuum, neque lugere super eum fletu: plangite eum, qui
egreditur, quia non revertetur ultra, neque videbit terram nativitatis sue. 11. Quia haec dicit
Dominus ad Sellum filium Josiae regem Iuda, qui regnavit pro Josia patre suo, qui egressus
est de loco isto: Non revertetur huc amplius: 12. sed in loco, ad quem transtulit eum, ibi
morietur, et terram istam non videbit amplius. 13. Vnde qui wilificat dominum suum in injus-

(1) Capitis huius, quod totum ad regiam dominum
spectat, donec sunt partes. In primo, Propheta hortatur,
illum qui recens ad reipublicam gubernacula accesserat,
ut in administrando regno justum et aequum se prebeat,
quod si fecerit, fore ut ipse et tota regia familia trans-
quille et splendide vivant. Sin minus, id dominum regis et
universae reipublice exitiosum futurum denuntiat, 4-10.
Quia autem adhortacionibus et comminationibus pluri-

mum ponderis afferunt exempla, in secunda parte con-
siderationem predictionis desumit ex eorum qui ante
ipsorum regnarent, funesto exitu, scilicet, primo, ex
facta deportatione et morte Joachaz (Sellum dicit), 11, 12;
secundo, ex ignominioso interitu, patrata a Joachino
contra Deum et proximum scelerata, 13-23; tertio,
ex edita tum in Joachimum, tum in ejusdem stirpem
sententia exaucitorum 24-29.